

HANDLEIDING INSTAPPROGRAMMA *STAAL* TAAL

1 Over dit instapprogramma

- Dit instapprogramma is opgesteld voor kinderen in groep 5 tot en met 8, om hen kennis te laten maken met de structuur en opbouw van *Staal* Taal. Deze structuur is in alle leerjaren gelijk.
Kinderen in groep 4 worden bij de start van de methode vertrouwd gemaakt met *Staal* Taal.
- Het programma bestaat uit deze handleiding. Daarnaast maakt u gebruik van de bestaande materialen van *Staal* Taal: werkboek, bronnenboek, digibordsoftware, enzovoort. Bij elke instaples staat aangegeven welke materialen u nodig heeft.
- Naast de inzet van het instapprogramma kunt u in het eerste thema meer opdrachten samen doen dan de handleiding voorschrijft. Zo kunnen de kinderen op een veilige manier wennen aan de nieuwe structuur. U beoordeelt zelf in hoeverre de groep dit nodig heeft.
- De kinderen worden *niet* inhoudelijk voorbereid op de leerlijnen.

Staal Taal omvat de leerlijnen woordenschat, taal verkennen, spreken en luisteren en schrijven. De taaltaken in deze leerlijnen worden concentrisch aangeboden en komen in meerdere leerjaren terug.

2 Zo ziet het instapprogramma eruit

Een thema in *Staal* duurt vier weken, met in elke week vier taallessen. De vijfde dag is een uitlooples.
Bij het eerste thema van het jaar zet u het instapprogramma in. U start elke week met een korte instaples, waarin u samen met de kinderen vooruitblijkt op hoe de (reguliere) lessen in die week zijn opgebouwd. U gebruikt dus de ruimte die normaal gesproken voor de uitloopdag aan het eind van de week gereserveerd is, nu voor deze instaples aan het begin van de week.
Het lesprogramma voor het eerste thema in het jaar kan er dan als volgt uitzien:

	van impressie... (kennis opbouwen)		...naar expressie (kennis toepassen in eindproduct)	rhv (remediëren, herhalen, verrijken)
	week 1	week 2	week 3	week 4
Maandag	instaples (40 minuten)	instaples (30 minuten)	instaples (30 minuten)	instaples (30 minuten)
Dinsdag	les 1 woordenschat	les 5 woordenschat	les 9 schrijven	TOETS
Woensdag	les 2 taal verkennen	les 6 taal verkennen	les 10 tops en tips	les 13 woordenschat rhv
Donderdag	les 3 spreken en luisteren	les 7 spreken en luisteren	les 11 presenteren/publiceren	les 14 taal verkennen rhv
Vrijdag	les 4 schrijven	les 8 schrijven	les 12 presenteren/publiceren	les 15 groepsles en reflectie

Instaples | week 1

Lesdoelen

De lesduur is 40 minuten.

De kinderen leren:

- uit welke materialen *Staal Taal* bestaat en op welke momenten die materialen gebruikt worden;
- hoe de lessen in week 1 zijn opgebouwd;
- hoe een les in het werkboek is opgebouwd en hoe zij navigeren binnen het werkboek en van het werkboek naar het bronnenboek;
- hoe zij nakijken met het antwoordenboek.

Didactiek

- U gaat in deze lessen niet inhoudelijk in op wat er geleerd wordt, dat komt in de lessen zelf aan de orde. U gaat alleen in op de structuur van het werkboek en bronnenboek en hoe de kinderen daar in de rest van de week mee gaan werken.
- Maak gebruik van het digibord. Wijs bij elke uitleg steeds de betreffende onderdelen op de bladzijde aan en zeg duidelijk wat het is.
- Laat de kinderen vooral zelf ontdekken. *Staal* heeft een duidelijke opbouw, de kinderen zullen snel begrijpen hoe het werkt. Wat ze al begrijpen, hoeft u niet uit te leggen.

Materiaal

- werkboek
- bronnenboek
- digibordsoftware

Les 1

- 1 Vertel de kinderen dat ze vanaf dit jaar gaan werken met een nieuwe taalmethode en dat u in deze les samen met hen gaat kijken hoe de methode eruitziet en hoe je ermee werkt.
- 2 Vertel dat elk thema begint met een themafilm, waarin de kinderen kennismaken met het thema en waarin ze woorden van het thema al een keer horen. Bekijk samen de themafilm. Stel van tevoren de kijkvraag: *Welke woorden hoor je die bij het thema passen?* Laat na afloop de woorden noemen.
- 3 Vertel de kinderen dat ze deze week vier taallessen hebben. Ga naar les 1 in het werkboek. Laat de bladzijden ook op het digibord zien. Lees samen wat er helemaal boven aan de bladzijde staat: *Les 1 woordenschat*. Vertel dat ze in de eerste les van het thema nieuwe woorden leren, die *woorden van de week* genoemd worden. Dit is elk thema zo. Wijs de kinderen de rij met woorden van de week aan. *Herken je woorden uit de themafilm? Zijn het dezelfde woorden als jij noemde?*
- 4 Vertel dat elke les in het werkboek begint met een informatieblok, waarin ze lezen wat ze in die les gaan doen en wat ze ervan leren. Lees samen de titel, 'Wat ga je doen?' en 'Wat leer je ervan?'. Ga nadrukkelijk nog niet in op de inhoud, dat komt in de eerste echte les van dit thema.
- 5 Kijk samen naar 'Zo zit het!'. *Wat staat er in 'Zo zit het?'* (Een uitleg van wat je leert in deze les.) Benadruk dat de kinderen tijdens het werken aan de opdrachten altijd terug kunnen kijken naar dit onderdeel. Vertel dat bij 'Zo zit het!' ook een filmpje hoort, waarin een voorbeeld wordt gegeven. Laat het 'Zo zit het!'-filmpje zien.
- 6 Kijk naar 'Probeer het'. Leg uit dat je in deze opdracht oefent wat je in 'Zo zit het!' leert. Vertel dat 'Probeer het' een soort proefje voor jezelf is: als je het kunt en begrijpt, mag je daarna zelfstandig aan opdracht 1 beginnen. Als je het nog niet helemaal begrijpt of moeilijk vindt, luister je nog naar de extra uitleg bij opdracht 1 en eventueel opdracht 2. Benadruk dat het niet erg is als je opdracht 1 en eventueel opdracht 2 nog graag samen maakt. Het is geen wedstrijd wie het snelst van begrip is.
- 7 Kijk samen naar opdracht 1. Wijs op het pictogram achter het opdrachtnummer. *Wat zie je, wat herken je in het pictogram?* Vertel dat dit het themapictogram is, een plaatje waaraan je kunt zien in welk thema je aan het werk bent. Laat de openingsbladzijde van het thema op het digibord zien (intro). Daar zie je hetzelfde pictogram. Wijs daarna op de cijfers in de witte vakjes. Vertel dat deze cijfers verwijzen naar de bladzijdennummers in het bronnenboek. Laat de kinderen in hun bronnenboek de goede bladzijden zoeken. *Hoe weet je zeker dat deze les bij de les in het werkboek hoort?* (Aan de themavermelding rechtsboven en het lesnummer en de lestitel links bovenaan.)
Wijs in het bronnenboek op de cijfers in de rode vakjes. Vertel dat elk cijfer bij een bron hoort. Een bron is een

tekst of een plaatje waarin staat wat je wilt weten. Dit boek zit vol (interessante, spannende, grappige) bronnen en heet daarom ook het bronnenboek.

Laat de kinderen weer terugkijken in hun werkboek.

Waar zien ze die cijfers in rode vakjes? (Achter sommige opdrachten.) Leg uit dat je aan de cijfers in rode vakjes bij de opdrachten kunt zien welke bron je nodig hebt om de opdracht te kunnen maken. Wijs een opdracht aan. Bij welke bronnen in het bronnenboek moeten ze kijken?

- 8 Wijs op de woorden in de balk onder aan de bladzijde. Vertel dat hier lastige woorden uit de opdrachten worden uitgelegd. Die woorden zijn in de tekst vetgedrukt.
- 9 Kijk met de kinderen naar de laatste opdracht, 'Kijk terug'. Leg de kinderen uit dat ze in deze opdracht terugkijken naar wat ze geleerd hebben in deze les.
- 10 Wijs tot slot nog een keer op het lijstje met woorden van de week aan de rechterkant. Vertel ze dat deze woorden in alle lessen steeds terugkomen, zowel in het werkboek als in het bronnenboek, en dat de woorden ook in de themafilm voorkwamen.
Laat een woordenschatfilmpje zien op het digibord.
Vertel dat alle woorden van de week nog eens worden uitgelegd met zo'n filmpje. Bespreek uw regels over het gebruik van het digibord.

Les 2

- 11 Laat de kinderen naar les 2 bladeren, zowel in het werkboek als in het bronnenboek. *In les 1 ging het om woordenschat en nieuwe woorden leren. Waar gaat het in deze les om?* (Taal verkennen.) Wijs erop dat de bladzijden in het werkboek er bijna hetzelfde uitzien als die van les 1. *Wat is er anders?* (Er staan geen woorden van de week en er staat een 'Ga verder'-opdracht in.)
- 12 Kijk naar 'Ga verder'. Vertel de kinderen dat ze hieraan mogen werken als ze klaar zijn met de opdrachten in de les. Ze kruisen zelf aan wat ze gaan doen, of u heeft met een kruisje in het werkboek aangegeven wat ze moeten doen.
Blader samen naar de 'Ga verder met woordenschat'-bladzijden aan het eind van het thema. Daar zien de kinderen nogmaals de woorden van de week. Leg uit dat ze op de linkerbladzijde het goede woord van de week bij de omschrijving schrijven. Op de rechterbladzijde staan extra opdrachten waar de kinderen zelfstandig aan werken. Vertel de kinderen dat ze deze week aan deze opdrachten mogen werken als ze klaar zijn met de les.
Blader daarna naar de 'Ga verder met taal verkennen'-bladzijde. Ook voor deze opdrachten geldt dat hieraan gewerkt mag worden als de kinderen klaar zijn met de les.

Les 3

- 13 Kijk kort naar les 3 en vertel dat het in deze les altijd om spreken en luisteren gaat.
- 14 Wijs op de pictogrammen voor de opdrachten in het werkboek. *Wat zouden deze pictogrammen betekenen?* Bespreek het samen.

 Dit is een luisteropdracht.

 Deze opdracht doe je samen met je maatje.

 Deze opdracht doe je samen met je groepje.

Bespreek met wie de kinderen samenwerken als ze in een duo of in een groepje samenwerken. Vertel ze dat het kind met wie je samenwerkt in *Staal* 'het maatje' wordt genoemd.

Als er geen pictogram bij een opdracht staat, werken de kinderen zelfstandig.

Les 4

- 15 Kijk kort naar les 4. Vertel dat les 4 altijd een schrijfles is.

Antwoordenboek

- 16 Toon tot slot het antwoordenboek. Laat de bladzijden op het digibord zien. Geef aan dat de bladzijden er precies zo uitzien als in het werkboek, maar dan met de antwoorden erin geschreven.
Soms zijn er meerdere antwoorden mogelijk. In het antwoordenboek staat dan 'bijvoorbeeld:' voor het antwoord. Laat de kinderen goed opletten bij het nakijken: het betekent dan niet dat jouw antwoord fout is als je iets anders hebt opgeschreven.
Maak aan de groep duidelijk wat uw regels voor het nakijken zijn.

Instaples | week 2

Lesdoelen

De lesduur is 30 minuten.

De kinderen leren:

- uit welke materialen *Staal Taal* bestaat en op welke momenten die materialen gebruikt worden;
- hoe de lessen in week 2 zijn opgebouwd;
- hoe ze kunnen werken met de oefensoftware;
- wat het denkgesprek in les 7 inhoudt.

Didactiek

- U gaat in deze lessen niet inhoudelijk in op wat er geleerd wordt, dat komt in de lessen zelf aan de orde. U gaat alleen in op de structuur van het werkboek en bronnenboek en hoe de kinderen daar in de rest van de week mee gaan werken.
- Maak gebruik van het digibord. Wijs bij elke uitleg steeds de betreffende onderdelen op de bladzijde aan en zeg duidelijk wat het is.
- Sluit aan bij wat de kinderen in de instaples in week 1 hebben geleerd en bij uw ervaringen in week 1. Benadruk onderdelen op de bladzijden of leg dingen nog een keer extra uit, als u denkt dat het nodig is.

Materiaal

- werkboek
- bronnenboek
- digibordsoftware
- oefensoftware

Les 5

- 1 Laat de kinderen hun bronnenboek en werkboek openleggen bij les 5. Vertel hen dat ze ook in deze tweede week in totaal vier taallessen hebben. Vraag de kinderen te kijken naar het kopje helemaal linksboven aan de bladzijde van het werkboek (les 5 woordenschat) en naar het informatieblok in de linkerkolom. *Wat voor een les is dit?* (Woordenschat.) *Wat gaan we doen?* (Nieuwe woorden leren.) Wijs ze op de woorden van de week rechts. Wijs ze erop dat dit andere woorden zijn dan in de vorige week, maar dat ook deze woorden passen binnen het thema en veelal in de themafilm voorkwamen.

- 3 Besteed kort aandacht aan de 'Ga verder'-opdracht. Laat de kinderen de juiste bladzijde zoeken voor 'Ga verder met woordenschat' en 'Ga verder met taal verkennen'. *Zie je dat het andere bladzijden zijn dan vorige week, maar met dezelfde soort opdrachten?* Geef voor de duidelijkheid nog een keer aan wanneer de kinderen eraan werken: als ze klaar zijn met les 6, 7 en 8.

Oefensoftware

- 4 Laat de kinderen op het digibord de oefensoftware zien.
- 5 Vertel wat de regels in de klas zijn voor het werken op de computer: wanneer mogen de kinderen achter de computer werken, en hoe lang?

Les 6

- 2 Kijk samen naar les 6 van het werkboek. Wijs erop dat dit altijd een les taal verkennen is, net als les 2. Leg uit wat taal verkennen is: het is kijken naar taal en hoe mensen taal gebruiken. Bijvoorbeeld: uitdrukkingen en spreekwoorden, taalgrapjes, beeldtaal, kenmerken van een tekstsoort (bijvoorbeeld een formele brief), taalgebruik in verschillende situaties. Grammatica en spelling horen ook bij taal verkennen, maar worden niet in dit werkboek behandeld. Daarvoor is *Staal Spelling*. Dat is anders dan bij andere taalmethoden waar de kinderen eerder mee gewerkt hebben.

Les 7

- 6 Bekijk samen les 7. Vertel de kinderen dat ze in elke les 7 een denkgesprek voeren. *Dat is een gesprek waarin je met elkaar praat over een onderwerp dat met het thema te maken heeft. Door er samen over te praten zul je het onderwerp beter begrijpen.* *Je denkt na, je vertelt wat je denkt en je luistert naar de ander. Je denkt na over wat de ander zegt en je reageert daarop.* Kijk samen naar 'Zo zit het' van les 7, daar zien ze deze stappen staan.

Benadruk dat bij een denkgesprek een aantal regels belangrijk is:

- Je praat hardop, maar niet te luid. Er wordt niet geschreeuwd.
- Je laat elkaar altijd uitpraten.
- Je reageert op elkaar door in te gaan op wat de ander zegt.
- Je helpt elkaar verder te denken of woorden te vinden, bijvoorbeeld door elkaar vragen te stellen.
- Wat iemand denkt of zegt, is nooit goed of fout, stom of raar. Het denken helpt iemand verder en is daarmee al goed.
- Je blijft bij het onderwerp en gaat niet over iets anders praten.

Les 8

- 7 Wijs de kinderen er ten slotte op dat les 8, net als les 4 in de eerste week, altijd een schrijfles is.

Instaples | week 3

Lesdoelen

De totale lesduur van deze les is 30 minuten.

De kinderen leren:

- uit welke materialen *Staal Taal* bestaat en op welke momenten die materialen gebruikt worden;
- hoe de lessen in week 3 zijn opgebouwd;
- hoe je goede tops en tips geeft;
- hoe je bij het nakijken je opmerkingen aangeeft.

Didactiek

- U gaat in deze lessen niet inhoudelijk in op wat er geleerd wordt, dat komt in de lessen zelf aan de orde. U gaat alleen in op de structuur van het werkboek en bronnenboek en hoe de kinderen daar in de rest van de week mee gaan werken.
- Maak gebruik van het digibord. Wijs bij elke uitleg steeds de betreffende onderdelen op de bladzijde aan en zeg duidelijk wat het is.

Materiaal

- werkboek
- bronnenboek
- digibordsoftware
- quiz: goeie top / goeie tip

Les 9

- 1 Vraag de kinderen op te noemen wat ze de afgelopen twee weken in dit thema geleerd hebben. Vertel hen dat ze in deze les iets gaan schrijven waarin ze die zaken kunnen gebruiken. Kijk samen even kort naar 'Zo zit het!' van les 9. Wat herkennen ze uit de lessen ervoor? Wijs de kinderen erop dat ze deze week voornamelijk in hun werkboek werken. Het bronnenboek wordt gebruikt om informatie in op te zoeken. Naast het werkboek werken ze soms op een werkblad of op een apart blaadje of op de computer.

Les 10

- 2 Laat de kinderen naar les 10 gaan. Vertel dat ze in deze les de tekst nakijken die hun maatje in les 9 heeft geschreven. Het rijtje in de 'Zo zit het!' en de vragen in de opdrachten helpen daarbij. Vertel dat het laatste onderdeel van het nakijken steeds het geven van een top en een tip is. Bespreek met de kinderen hoe je goede tops en tips geeft:
 - Bij een top zeg je wat iemand goed heeft gedaan. Wees heel precies. Dus niet: Ik vind het gewoon goed. Maar: Ik vind het slot heel verrassend.
 - Bij een tip zeg je wat er beter kan. Probeer het zo te zeggen dat de ander ook precies weet wat hij moet doen om het te verbeteren. Dus niet: De zinnen zijn wel erg lang. Maar: Maak de zinnen korter door ze in stukjes te hakken.

- Je geeft tops en tips die te maken hebben met de punten in 'Zo zit het!'. Maar je mag daarnaast natuurlijk ook tops en tips geven op het gebied van taal. Bijvoorbeeld: Ik zag geen spelfouten, hartstikke goed! Of: Verbeter de spelfouten in het slot.
- Je tops en tips zijn kort en krachtig.
- Wees netjes en aardig tegen elkaar. Zeg niets over dingen waarvan je weet dat de ander er niets aan kan doen, bijvoorbeeld: Je stottert altijd zo.

Vertel dat de maatjes elkaars opmerkingen bespreken. Daarna is er tijd om de eigen tekst te verbeteren. Het herschrijven van je tekst in les 10 kan erbij horen.

- 3 Speel op het digibord de quiz: goeie top / goeie tip.

Les 11 en 12

- 4 Bekijk samen kort les 11 en 12. Vertel dat de kinderen hun tekst uit les 9 en 10 gaan presenteren in les 12, voor een klein groepje of voor de hele groep. De ene keer is dit een publicatie, bijvoorbeeld een muurkrant, een poster of een brief. De andere keer is dit een presentatie. Dat kan het houden van een spreekbeurt zijn, maar ook rappen of een spannend verhaal vertellen. In les 11 bereiden de kinderen zich hierop voor.
- 5 Als alle kinderen hun presentatie oefenen, zal dat enig rumoer geven. Bespreek daarom uw regels over het gebruik van de ruimte en het stemvolume.

Instaples | week 4

Lesdoelen

De totale lesduur van deze les is 30 minuten.

De kinderen leren:

- uit welke materialen Staal Taal bestaat en op welke momenten die materialen gebruikt worden;
- hoe de lessen in week 4 zijn opgebouwd.

Didactiek

- U gaat in deze lessen niet inhoudelijk in op wat er geleerd wordt, dat komt in de lessen zelf aan de orde. U gaat alleen in op de structuur van het werkboek en bronnenboek en hoe de kinderen daar in de rest van de week mee gaan werken.
- Maak gebruik van het digibord. Wijs bij elke uitleg steeds de betreffende onderdelen op de bladzijde aan en zeg duidelijk wat het is.

Materiaal

- werkboek
- bronnenboek
- toetsboek
- digibordsoftware
- oefensoftware
- taakbriefje

Toets en taakbriefje

- 1 Vertel de kinderen dat deze laatste week van dit thema begint met een toets. Die maken de kinderen in hun toetsboek. Laat van een afstandje het toetsboek zien. Geef aan dat de kinderen mogen schrijven in het boekje. Als u de toetsen heeft nagekeken, vult u voor elk kind een taakbriefje in. Daarop staat welke opdrachten ze in les 13 en 14 moeten maken en wat ze daarnaast moeten doen. Laat een ingevuld taakbriefje zien. Wijs de kinderen aan waar ze kunnen zien wat ze die week moeten doen.

Les 13

- 2 Vertel de kinderen dat ze in deze les nog een keer opdrachten maken met de woorden van de week.
- 3 Vraag de kinderen welke nieuwe pictogrammen ze in deze les zien: ★ ★ ★ ★. *Op je taakbriefje staat met welke opdrachten je aan de slag gaat, de opdrachten met één ster of met twee sterren.* De kinderen die met de ★-opdrachten beginnen, komen bij u aan de instructietafel. De andere kinderen beginnen zelfstandig aan de ★-opdrachten en werken van daaruit verder. Druk de kinderen op het hart dat als een kind toch extra instructie wil, hij altijd ongevraagd mag aanschuiven aan de instructietafel. Andersom mag ook: als je aan de instructietafel zit en denkt dat je het weet, dan mag je naar je eigen plek gaan. Vertel de kinderen dat als je klaar bent, je altijd mag proberen de opdrachten met een ster meer te maken.

Les 14

- 4 Vertel dat deze les net zo gaat als les 13: de kinderen zien op hun taakbriefje welke opdrachten ze moeten maken. De kinderen die de ★-opdrachten maken komen aan de instructietafel. In deze les gaat het echter niet om woordenschat-opdrachten, maar over wat ze geleerd hebben in de lessen taal verkennen.

Les 15

- 5 Geef aan dat les 15 de laatste les is. In deze les maken de kinderen in een groepje een leuke afsluitende opdracht of ze spelen een spel. Vertel de kinderen dat ze bij elke les 15 een rol krijgen. Ga kort in op de rollen:
 - De voorzitter bepaalt wie er begint, wie de volgende is die aan de beurt is en wanneer het spel of de opdracht eindigt.
 - De materialenman zorgt ervoor dat de materialen die je tijdens deze les nodig hebt of die je tijdens deze les maakt, zoals kaartjes en briefjes, compleet en netjes blijven.
 - De tijdbewaker houdt de tijd in de gaten en zegt tegen de voorzitter als het tijd is.
 - De stiltebaas zorgt ervoor dat iedereen niet te hard praat, lacht of gilt tijdens de les. Hij mag andere kinderen daarvoor op de vingers tikken.

Kijk terug | thema

- 6 Laat de kinderen kort zien dat ze tot slot terugkijken op het thema. Wat hebben ze geleerd? Wat vonden ze leuk / moeilijk / makkelijk / vervelend? Wat gaan ze later, in een andere situatie, nog eens toepassen?